

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2025.24.2.55-64>

Dôstojnosť človeka a fenomény života ako súčasť filozofie výchovy

Human dignity and the phenomena of life as part of the philosophy of education

Miroslav Gejdoš, Ivan Ondrášik, Dominika Pažítková

Abstract

The authors of the article, through the philosophy of education, seek and offer answers to its meaning and to prepare a person for a full-fledged experience of his own life, to help him confirm his existence through creative actions, to overcome the world and himself. The authors gradually develop and deal with the issue of human dignity in the context of suffering and the meaning of life. They start from ontological personalism and point out the possible meanings of suffering, such as trials, sacrifice, achievement and growth. They offer a Christian perspective on the phenomenon of human suffering and pain.

Keywords: Human dignity. Meaning of life. Suffering. Pain. Ontological personalism.

Úvod

V príspevku sa pokúsime reflektovať problematiku ľudskej dôstojnosti v kontexte problému utrpenia a zmyslu života človeka. Najskôr budeme reflektovať vzťah medzi dôstojnosťou a ľudskou osobou, pokúsime sa ďalej vymedziť fenomény utrpenia a bolesti a takisto sa pokúsime interpretovať možný zmysel utrpenia človeka. V závere sa pokúsime podať istú syntézu.

Dôstojnosť ľudskej osoby v kontexte ontologického personalizmu

Ontologický personalizmus, ktorý človeku zaručuje v súvislosti s jeho dôstojnosťou najvyššiu ochranu a úctu (dôstojnosť je možné azda najlepšie definovať ako úctu vyžadujúcu hodnotu prináležiacu ľudskej bytosti) od počiatku až do prirodzeného konca ľudského života. Tento prístup považuje i zygotu celkom v súlade s vedeckým poznaním v odbore embryológie a molekulárnej biológie za počiatočné štádium človeka. Zygota predstavuje kombinovaný systém (jednotku), ktorá nemôže byť redukovaná na

kvantitatívny súčet dvoch subsystémov (oocyty a spermie). Jej ďalší vývoj sleduje k dosiahnutiu vzniku kompletného ľudského organizmu. Preto i zygota si zaslúži rešpekt a ochranu. Je zbytočné rozlišovať medzi ľudskou bytosťou na jednej strane a osobou na druhej strane. Embryo je osobou už len preto, že je ľudské. Hoci nie je doposiaľ schopné prejavovať určité vlastnosti (vnímavosť, rozumnosť, vôľu), má už všetko vložené vo forme biogenetickej informácie vo svojej prirodzenosti a pomocou kontinuálneho teleologicky zameraného procesu dosiahne plnosť uskutočnenia týchto možností. To isté platí i na priebeh celého života, napriek rôznym chorobám a handicapom, ktoré každého môžu stretnúť. I človek v bezvedomí a človek umierajúci zostáva osobou do posledného vydýchnutia. Z pohľadu ontologického personalizmu má dôstojnosť ľudskej osoby pôvod v stvorení človeka na Boží obraz a podobu. Ľudská osoba je obdarená duchovnou a nesmrteľnou dušou, svojím rozumom je schopná pochopiť poriadok vecí stanovený Stvoriteľom. Vďaka svojej duši a svojim duchovným schopnostiam rozumu a vôle je človek obdarený slobodou.

Protikladom ontologického personalizmu je v bioetike tzv. empirický funkcionalizmus. Jeho rôzni predstavitelia tvrdia, že rozvíjajúce sa embryo postupne získava stále väčšiu a väčšiu hodnotu a že sa postupne stáva ľudskou bytosťou. Ďalej tvrdia, že hoci sa jedná o ľudské embryo, nie je nutné priznávať mu status osoby, a to ani v potencionálnom zmysle. Osoba sa z neho možno po určitom čase vyvinie. Podľa niektorých ani novonarodené dieťa ešte nie je osobou. Zástancovia takéhoto poňatia sú redukcionisti. Priznávajú ľudskej bytosti status osoby len na základe určitých vlastností alebo funkcií. Potom však i dospelí ľudia s ťažkým handicapom alebo umierajúci bez vnímavosti, rozumnosti alebo vôle môžu prestať byť osobami. Dosah aplikácie tohto myslenia z hľadiska mravnosti a práva je evidentný. Práve niektorí zástancovia empirického funkcionalizmu v bioetike (ktorého korene tkvejú v hedonizme a utilitarizme) považujú utrpenie a bolesť za ohrozenie dôstojnosti človeka a preto mnohí argumentujú v prospech eutanázie. Podľa ontologického personalizmu, ktorý aj my zastávame utrpenie a bolesť nijako neohrozujú dôstojnosť ľudskej osoby. Skôr možno povedať, že trpiaci človek má za všetkých okolností najvyššiu možnú dôstojnosť. (Munzarová, 2005)

Pokus o vymedzenie zmyslu života, utrpenia a bolesti

Zmysel života môžeme vymedziť ako najvyšší cieľ, najvyššie uskutočňované dobro a hodnotu. Je najhlbším dôvodom našej existencie, je celostným rozpoložením nášho bytia a otvoreným horizontom odkazujúcim k jeho transcendentným potencialitám. Celostný zmysel života sa vteľuje do každodenného života, do činov, udalostí a situácií. Z nášho pohľadu najvyšším zmyslom života je Boh, v kresťanskej tradícii myslenia chápaný

personálne a dialogicky, ktorý je zároveň najhlbším Tajomstvom nášho života.

Teraz sa pokúsime vymedziť fenomény utrpenia a bolesti a oprieme sa o poznatky z oblasti filozofie, psychológie a medicíny. S utrpením súvisí bolesť. Utrpenie a bolesť sa však často zamieňajú – chceme preto poukázať na vzťah medzi nimi. Najprv sa budeme zaoberať odpoveďami na otázky: *Čo je utrpenie? Čo je bolesť? Aký je vzťah medzi týmito dvoma fenoménmi? Ako utrpenie a bolesť súvisia so zmyslom života človeka a dôstojnosťou človeka?* Utrpenie a bolesť sú rozdielne, ale zároveň úzko previazané fenomény, ktoré podstatným spôsobom súvisia s fenoménom zmyslu života i s našou personálnou existenciou a jej dôstojnosťou.

Najskôr sa pokúsime o analýzu fenoménu utrpenia. Pre komplikovanosť problematiky treba konštatovať, že je ťažko striktné definovateľný, no napriek tomu sa pokúsime zreteľnejšie ho priblížiť. E. Cassel píše, že utrpenie je špecifický stav človeka, v perspektíve ktorého dochádza k obsiahlemu narušeniu niekoľkých funkcií: ide o výraznú stratu integrity, neporušenosti, súdržnosti a celistvosti osobnosti. (Cassel, 1899) Na inom mieste poznamenáva: „...utrpenie je stav tiesne (distresu)...telá netrpia, osoby áno...“ (Cassel, 1899) Podľa M. Nemčekovej príčiny, prejavy a formy utrpenia človeka možno charakterizovať z dvoch fundamentálnych aspektov. Z hľadiska *objektívneho* aspektu možno utrpenie vnímať ako posun k horšiemu, ako úbytok nejakého dobra (priaznivých podmienok, hodnôt, lásky, priateľstva či nádeje). Pre nedostatočné podmienky na uspokojovanie je pri utrpení nutné odložiť i saturáciu potrieb. Pri utrpení môže ísť o prežívanie frustrácie, deprivácie a dyskomfortu. Pre charakter utrpenia je však podstatnejší jeho druhý aspekt – *subjektívny*, bytostne spätý s naším individuálnym prežívaním. (Nemčeková, 2004)

Fenomén utrpenia sa spája predovšetkým s individuálnym a jedinečným prežívaním, ktoré je pre jeho pochopenie dôležitejšie ako jeho objektívne aspekty. Celkom dobre si môžeme predstaviť situáciu, keď človek má objektívne zabezpečené relatívne priaznivé podmienky a okolnosti, a on paradoxne subjektívne prežíva ťaživé individuálne utrpenie. Fenoménom utrpenia rozumieme *celostný antropologicko-existenciálny stav človeka*, v ktorom dochádza k narušeniu integrity našej personálnej existencie v jej bio-psycho-sociálno-spirituálnej štrukturovanosti. Subjektívny aspekt utrpenia spočívajúci v individuálnom prežívaní pokladáme za najvlastnejšiu podstatu utrpenia ako takého. Utrpenie sa v subjektívnej sfére prejavuje prežívaním výrazne negatívnych emocionálnych rozpoložení, ktoré nabúravajú zmysluplnosť v živote človeka. S ohľadom na problematizáciu vzťahu človeka k zmysluplnosti vlastného života sa domnievame, že sú to predovšetkým tieto rozpoloženia: *zúfalstvo, strach, úzkosť, previnilosť, osamelosť, nuda, smútok a absurdno*.

Utrpenie je vo všeobecnosti ľudským fenoménom. K ľudskému údelu okrem iných ontologicko-existenciálnych charakteristík (to, že sme bytím

k smrti) patrí i byť trpiacim v hĺbke našej personálnej existencie. Utrpeniu sa nemožno vyhnúť, nevyhnutne nás zasahuje a my sa s ním musíme konfrontovať. To, že utrpenie je *existenciálom*, potvrdzuje i V. E. Frankl: „Stojac nad priepasťou človek pozerá do hĺbky a na dne priepasti vidí tragickú štruktúru ľudského bytia. Ukazuje sa mu, že ľudské bytie je v konečnom dôsledku a v najhlbšom rozmere utrpením, že zásadným určením človeka je trpieť, byť homo patiens.“ (Frank, 2007, s 93)

Nie každé utrpenie je rozpoložením, nie každé utrpenie nevyhnutne rozkladá náš zmysel života. Existuje krátkodobé utrpenie, utrpenie menšej intenzity, napríklad spojené s fyzickou prácou, ktoré môže byť spojené aj s bolesťou. Po ukončení práce utrpenie pominie. Ak je však utrpenie dlhodobé a s väčšou intenzitou, vtedy ho môžeme považovať za existenciálne rozpoloženie, ktoré narúša náš spôsob realizácie a objavovania zmyslu v živote.

Od pokusu priblížiť utrpenie prejdeme k vymedzeniu *bolesti*, ktorá s ním súvisí. IASP (Medzinárodná asociácia pre štúdium bolesti) definuje bolesť takto: „Bolesť je nepríjemná senzorická (zmyslová) a emocionálna skúsenosť (zážitok), ktorá sa vzťahuje na aktuálne (skutočné) alebo potenciálne (možné) poškodenie tkanív, alebo skutočnosť opísaná v termínoch takéhoto poškodenia.“ (Nemčeková, 2004, 164) Táto definícia bolesti bola koncipovaná tak, aby v sebe zahŕňala všetky tri jej dimenzie: *senzoricko-diskriminačný rozmer, motivačno-afektívny aspekt, kognitívno-evaluatívny rozmer.* (Melczak, 1978, s.77)

Cecilie Saundersová, zakladateľka a významná predstaviteľka komplexnej paliatívnej a hospicovej starostlivosti hovorí o celkovej bolesti. Bolesť je zložená z viacerých zložiek, ktoré odrážajú štruktúru ľudskej osoby:

- fyzická bolesť, ktorú možno rozpoznať a do určitej miery definovať ľahšie ako ostatné zložky
- sociálna bolesť je utrpením spojeným s predtuchou straty alebo s reálnym odlúčením od rodiny a priateľov a stratou sociálnej roly. Stredom týchto problémov je teda strata.
- emocionálna bolesť (duševná) je pocitový komplex, ktorý zahŕňa duševný otras, otupenie, hnev, smútok, vyjednávanie, úzkosť, depresiu. Je to akási dynamika zármutku, ktorý je stredobodom konečného štádia choroby. Elisabeth Kübler-Rossová popisuje určité fázy, ktorými nevyhľaditeľne chorý prechádza na ceste prijatia svojho údely vo vedomí blížiaceho sa konca života. Radí, ako chorého sprevádzať v obdobiach popierania, agresie, vyjednávania, depresie až k zmiereniu.
- spirituálna (duchovná) bolesť možno definovať s najväčšími ťažkosťami. Možno súhlasiť s tým, že je to utrpenie spojené s odcudzením od svojho najhlbšieho ja, ktoré je často prežívané ako strach z neznáma a ako pocit straty zmyslu. (Munzarova, 2005, s.78) Toto vymedzenie bolesti sa výrazným spôsobom prelína s našim chápaním fenoménu utrpenia.

Utrpenie môžeme odlíšiť od bolesti tým, že je širším existenciálnym a duchovným fenoménom. Je celostným existenciálno-antropologickým stavom osoby. Fenomén utrpenia je fundamentálnym existenciálom, ktorý bytostne prináleží našej existencii. Najhlbšou podstatou utrpenia človeka je jeho subjektívny rozmer, prežívaný v individuálnom živote v ťaživých existenciálnych rozpoloženiach. Utrpenie môže byť vyvolané bolesťou, ale môže byť i nezávislé od nej. Vo vzťahu k problematizácii zmyslu života vnímame ako zásadný presah medzi utrpením a bolesťou, ktorá má chronický – dlhotrvajúci charakter bez zrejmejšej etiológie. Ďalším významným presahom je psychogénna bolesť, ktorou trpia pacienti s rôznymi psychickými ochoreniami. Tá hlboko súvisí s prežívaním zmysluplnosti života a naliehavo vystupuje najmä po jej strate (s následkom depresívnych alebo úzkostných porúch).

Pokus o priblíženie zmyslu utrpenia

Pokúsime sa interpretovať skúsenosť utrpenia ako *apofatickú skúsenosť*. Výraz *apophasis* má dva základné významy: znamená *negáciu* a zároveň *zjavenie*. Etymologický význam tohto výrazu výstižne dokumentuje to, čo chceme vyjadriť.

Ako sme už spomínali, pri prežívaní utrpenia a existenciálnej krízy zmyslu života je človek často bezmocný, prežíva beznádej, upadá do depresívnych stavov, ktoré môžu vyústiť až k samovražde - je konfrontovaný s negativitou. (Weselucha, 1988, s.7) Podľa nášho názoru je v skúsenosti utrpenia podstatne prítomná i istá pozitivita. Ak skúsenosť utrpenia interpretujeme ako apofatickú skúsenosť, má v sebe zahrnutý, napriek zdánlivej paradoxnosti, možný zjavujúci (a teda pozitívny) charakter. A. Mokrejš upozorňuje na dialektický charakter našej existenciálnej skúsenosti so svetom, reflektujúcu ju v jej hermeneutickom kontexte. Spolu s ním chceme zdôrazniť: „Pozornosť si zasluhuje už zmienená negativita skúsenosti vo vlastnom zmysle slova. Práve ona totiž otvára výhľad na dialektický charakter skúsenosti. Skúsenosť, ktorú uskutočňujeme, nám hovorí, že sme istú vec doposiaľ správne nevideli, totiž že vieme lepšie, ako to s ňou je. Táto negativita má zvláštny produktívny zmysel, to znamená nie je to jednoducho klam alebo prelud...” (Mokrejš, 1988, s.7) I výrazne negatívna skúsenosť so svetom, akou je skúsenosť utrpenia, nám môže vrhnúť nové svetlo na celok zmyslu života. Možno si všimnúť aj hermeneuticko-epistemologický aspekt skúmaného problému zmyslu života človeka.

Na prvý pohľad sa zdá, že utrpenie je čisto negatívnym fenoménom, ktorý v sebe zahŕňa ťaživé rozpoloženia v subjektívnom prežívaní. Človeku sa zdá, že ho uvrhujú do radikálnej neistoty a zvýrazňujú pocity nezmyselnosti života. Napriek tomu sme sa podujali interpretovať skúsenosť utrpenia ako *apofatickú skúsenosť*, v perspektíve ktorej je zahrnutá nielen negativita, ale i to, že sa nám v nej môže niečo zjaviť.

Cez skúsenosť utrpenia môžeme potenciálne získať úplne nový pohľad na vzťah človeka k zmyslu života. Tento nový *postoj* tvorí akési jadro zlomu. Je *bodom obratu*, v ktorom sa negativita tajomne transformuje. Je to niečo pozitívne vzhľadom k transcendentným možnostiam zmysluplnosti života. Táto existenciálna sebaapremena môže, ale aj nemusí byť náhla, môže trvať i dlhší čas. Pred človekom sa môžu vynoriť úplne nové prístupy k vlastnému zmyslu života, v súvislosti so skúsenosťou utrpenia môže nahliadnuť faktickú neautenticitu, nepravdivosť vlastného života spojenú s realizovaním pseudozmysluplnosti (moc, majetok, zisk, kariéra, úspech, slasť). V skúsenosti utrpenia môže prežiť vytrhnutie z ambivalentného, ba až narkotizujúceho sebauspokojenia, v ktorom jestvuje v zabudnutosti na celostný zmysel života a na vlastnú dôstojnosť. Tento postoj získaný v utrpení môže byť zdrojom hlbšieho sebaopoznania. Človek v ňom smeruje od akcidentálnych a parciálnych zmysluplností, od negatívnej existenciálnej modality „mať“, od ponorenosti v neautenticite (prekrývajúcim našu dôstojnosť) k celostnému zmyslu života, k životu autentickému a k pozitívnej existenciálnej modalite „byť“. Takýmto spôsobom chápaná skúsenosť utrpenia vedie k reorientácii človeka k novým transcendentným potencialitám vzťahu človeka k zmyslu života. Jej výrazom je katarzia, ktorú približuje i R. Kearney a reflektuje ju ako pomenovanie bolestivých právd človeka o sebe samom. (Kearney, 2002, 142) Prostredníctvom takto chápaného utrpenia dochádza u človeka k existenciálnej sebaapremene a k objaveniu nového zmyslu života.

Nájdenie novej podoby zmyslu života získané v skúsenosti utrpenia môžeme ilustrovať na príkladoch. Vrcholový manažér vkladal celú svoju životnú aktivitu do dosiahnutia moci a kariérneho postupu. Vo svojom zaneprázdnení rodinu a priateľov odsunul nabok. Pod tlakom povinností i spôsobu života sa náhle zrútil od vyčerpania, trpel úzkosťou a depresívnou náladou. V skúsenosti utrpenia si uvedomil, že sa venoval dosiahnutiu pseudozmysluplnosti, utrpenie však jeho život preorientovalo do nových perspektív. Prestal sa zháňať za mocou a kariérou, začal venovať viac pozornosti manželke, deťom, priateľom a oveľa viac prejavoval lásku v každodennom živote. Iným príkladom môže byť človek, ktorý v závislosti na drogách padol na úplné dno, rozpadol sa mu život, opustili ho najbližší a ocitol sa v psychiatrickej liečebni. Cez radikálne utrpenie si uvedomil nezmyselnosť svojej závislosti. Rozhodol sa abstinovať, podstúpil odvykaciu kúru a znovu nadviazal vzťahy s najbližšími. Začal pomáhať iným ľuďom závislým od drog. Dobrým príkladom znovunájdeného zmyslu života v skúsenosti utrpenia môže byť náboženská konverzia, keď človek nahliadne svoj hriešny život, pocíti hlbokú ľútosť, obnoví vzťah k Bohu a blíznym tým, že ho naplní autentickou láskou. Aj človek trpiaci chronickou alebo nevyliciteľnou nádorovou chorobou, napriek radikálnej skúsenosti utrpenia, tiež môže vo svojom živote objaviť nový zmysel. Každodenný život je bohatý

na príklady takéhoto nájdenia celostného zmyslu života získaného v skúsenosti utrpenia.

V radikálnej skúsenosti utrpenia môžeme získať potenciálne nový postoj k zmyslu života, novú jednotu, transcendenciu. V skúsenosti utrpenia (chápanej ako apofatická skúsenosť) do popredia vystupuje moment novej integrovanosti, súdržnosti a koherencie vo vzťahu človeka k zmyslu života. V pohľade na vlastný zmysel života získanému cez skúsenosť utrpenia možno hovoriť o tom, čo Frankl nazýva postojovými hodnotami. (Frankl, 2006, 62) V nich sa v spojitosti s utrpením aktivizuje i nádej, láska a viera, pričom sa človek učí prijímať utrpenie do svojho života.

Utrpenie možno chápať aj ako *skúšku*. Staví nás pred možnosť voľby, v ktorej môžeme zaujať len dva navzájom nezlúčiteľné postoje. Negatívnou voľbou je to, že sa utrpeniu poddáme, rezignujeme a zatemníme si vyhliadky na zmysluplný život (čo môže v hraničných prípadoch vyústiť až do samovraždy), alebo uskutočníme druhú voľbu: začneme v utrpení zápasit' o jeho zmysel pre celok nášho života. Prvá voľba je primárne nezmyselná, druhá umožňuje utrpenie účinnejšie integrovať do celku zmysluplnosti života. Tento podľa nás podstatný význam utrpenia chápaného ako skúšky potvrdzuje i E. Farkašová: „Bytie v bolesti je skúškou a ako také otvára pred človekom nové možnosti voľby – prinajmenšom alternatívne: vzdať sa alebo obstať – vydržať. Aj my, ktorí sa bojíme a unikáme pred ňou na tisícoraké spôsoby, vieme, že skúška, akej nás vystavuje, ponúka možnosť slobodného rozhodovania. Je to primálo?“ (Farkašová, 1988, s.68) V chápaní utrpenia ako skúšky môžeme vidieť jeho vnútornú hodnotu, v ktorej nás privádza k autentickému existenciálne významnému dialógu so sebou samým i s druhými. Kierkegaard o tom hovorí: „Utrpenie obracia človeka dovnútra.“ (Kierkegaard, 2006, s.33)

Vnútornú hodnotu, integrovanosť a zmysluplnosť utrpenia možno vyjadriť aj jeho chápaním ako *obety*. Aby však človek svoje utrpenie bol schopný integrovať do zmysluplnosti vlastného života, treba spoznať *dôvod*, prečo znášať jeho neznesiteľné príkoria. Môžeme ho potom účinnejšie začleniť do celostného zmysluplného prežívania života. Nájdenný dôvod utrpenia úzko koreluje s tým, že ho môžeme chápať i ako *obetu*. Môžeme ho obetovať za seba, za druhých. Chápanie utrpenia ako obety má podstatný význam pre jeho integrovanosť a koherentnosť pre vzťah človeka k zmyslu života. V sebaobetovaní môže človek účinnejšie transcendoval' ťaživé príkoria utrpenia.

Utrpenie človeka je prísne individuálne a ťažko komunikovateľné druhému. Každý človek musí sám vynaložiť úsilie, vstúpiť do vnútorného existenciálneho zápasu, v ktorom bojuje o tento nový postoj nielen k vlastnému utrpeniu, ale i k celku zmyslu života. Ukazuje sa, že človek postihnutý utrpením ho nemusí len pasívne znášať, ale ono ho môže potenciálne priviesť k aktívnemu postoju, k životu v spomínanom existenciálnom zápase. Zmyslom utrpenia môže byť chápanie utrpenia ako

výkonu. Frankl píše: „Sme presvedčení, že skutočné – opravdivé utrpenie je výkon.“ (Frankl, 2006, 88).

Zároveň sa ukazuje, že v utrpení chápanom ako skúška, sebaobetovanie a výkon, môžeme existenciálne dozrievať a vnútorne *rásť*. V tomto význame má utrpenie i akýsi prirodzený charakter v našom živote. Na existenciálne dozrievanie a rast a prirodzenosť utrpenia pre náš život upozorňuje i Teilhard de Chardin vo svojej metafore žijúceho a rastúceho stromu. Ukazuje sa jeho evolučný aspekt: rast stromu je dôkazom, že je schopný odolávať a žiť. Nepohoda, búrky, nečas lámu vetvy, listy na ňom uschnú a kvety zvädnú. Strom však napriek tomu rastie ďalej a zostáva na svojom prirodzenom mieste. (Teilhard de Chardin, 1971, s.26) Utrpenie (prenesúc túto metaforu na náš život) má zmysel rastu, prostredníctvom ktorého môžeme vnútorne existenciálne dozrievať do plnosti nášho personálneho bytia a zároveň ho môžeme ešte účinnejšie integrovať do kontextu spôsobu realizácie a objavovania zmysluplnosti v našom živote.

V kresťanskom kontexte popísal zmysel ľudského utrpenia sv. Ján Pavol II v apoštolskom liste *Salvifici doloris*: „Možno tvrdiť, že spolu s Kristovým utrpením sa každé ľudské utrpenie ocitá v novej situácii a akoby ju bol Jób tušil, povedal: „Som presvedčený, že môj Obranca žije.“ (Jób, 19, 25), a akoby k tejto perspektíve zameral svoje utrpenie, ktoré by mu bez vykúpenia nemohlo naplno vyjaviť svoju účinnosť. V Kristovom kríži sa prostredníctvom utrpenia nielen zavŕšilo vykúpenie, ale bolo vykúpené aj samo ľudské utrpenie. Kristus bez akejkolvek vlastnej viny vzal na seba všetku zlobu hriechu. Kristovo Zmŕtvychvstanie odhalilo slávu budúcich vekov a zároveň dovŕšilo slávu kríža. Tú slávu, ktorá väzí v samotnom Kristovom utrpení a často sa odzrkadlila a odzrkadľuje v utrpení človeka ako prejav duchovnej veľkosti. Túto slávu treba vidieť nielen u mučeníkov za vieru, ale i u mnohých iných ľudí, ktorí i keď neveria v Krista, trpia a dávajú život za pravdu alebo za inú spravodlivú vec. V utrpeniach všetkých týchto ľudí sa zvláštnym spôsobom osvedčuje veľká dôstojnosť človeka.“ (<http://www.kbs.sk/print.php?cid=1117277163>)

Záver

Utrpenie ani bolesť nemožno glorifikovať. Sú to ťaživé následky prvotného hriechu a môžu niekedy viac, inokedy menej problematizovať naše objavovanie a realizovanie zmyslu v živote. Je prvoradou povinnosťou lekárov a zdravotníckych pracovníkov všade, kde je to len možné, utrpenie a bolesť odstraňovať alebo aspoň sŕňať sa ich zmierniť všetkými dostupnými prostriedkami. Každý človek má svoju inherentnú dôstojnosť, pretože je človekom. Človek preto nemôže stratiť svoju dôstojnosť pre chorobu, utrpenie či bolesť. To potvrdzuje i Viktor Emanuel Frankl, životný príbeh ktorého isto všetci poznáme. Ak má život nejaký zmysel, potom ho musí mať i utrpenie. Utrpenie prináleží k životu, tak ako mu prináleží ľudský údel a smrť. Hodnoty

postoja považuje Frankl za vyššie ako hodnoty tvorby a zážitkové hodnoty. Je presvedčený, že statočné znášanie vlastného osudu je samo osebe výkonom. Je to najvyšší výkon, ktorý je človeku dopriaty a ktorý svedčí o tom, že najvyššou dôstojnosťou človeka a jeho najväčším hrdinstvom tkvie v postoji, ktorý zaujmeme voči utrpeniu. V tomto kontexte je dobrým príkladom život a utrpenie Jána Pavla II, ktorý do bodky naplnil filozofickú maximu: Filozof koná tak, ako hovorí.

Veľmi otáznym sa však v tejto súvislosti ukazuje súčasné myslenie a životné trendy a štýly zamerané na výkon, úspech, úžitok, rast a zisk ktoré prevládajú nielen v našej spoločnosti, ale i v medicíne a pomaly, ale isto sa pretvárajúcej na ohromný biznis. Práve v tomto vidíme vážne ohrozenie ľudskosti človeka a jeho dôstojnosti, ktorá je takto pošliapovaná. Človek stráca z očí vyššie hodnoty i celkový zmysel života a súčasne sa stráca v anonymných mechanizmoch, technikách, silách a organizáciách tohto systému, ako poznamenáva Hans Küng. (Küng, 2008, 437) Domnievame sa preto, že ak má človek naďalej žiť dôstojný život, musí sa vzoprieť diktátúre relativizmu, o ktorej hovoril Benedikt XVI, a globálnej ľahostajnosti, o ktorej hovorí pápež František.

Utrpenie a bolesť nás robia pokornými pred životom a jeho zmyslom, ako o tom píše teológ a filozof T. Halík, v dialogickom kontexte. Problém utrpenia nás všetkých spája : „Ježiš tým, že vzkriesil Tomášovu vieru dotykom rán, chcel mu povedať: tam, kde sa dotkneš ľudského utrpenia, - a možno len tam! – spoznáš, že ja som živý, že „ja som to“. Stretnes ma všade tam, kde ľudia trpia. Ak nemôže niekto nájsť Krista v tradičnom prostredí ponúkanom cirkvami, má ešte vždy otvorenú túto možnosť: stretnúť sa s ním v otvorených ranách nášho sveta.“ (Halík, 2008, s.186)

Bibliografia

- Cassel, E. (1995). Pain and Suffering. In *Encyclopedia of Bioethics*, Vol.2. New York: MacMillan Library Reference, 1995. ISBN 0-02-897355-0. 1899 s.
- Cassel, E. (1992). The Nature of Suffering: Physical, Psychological, Social and Spiritual Aspects. In *The Hidden Dimension of Illness: Human Suffering*. New York: National League for Nursing Press, 1992. ISBN 0-88737-543-X, s. 1-10.
- Farkašová, E. (1998). *Etudy o bolesti a iné eseje*. Bratislava: Spolok slovenských spisovateľov, 1998. 131 s. ISBN 80-887-357-93.
- Frankl, V. E. (2006). *A přesto říci životu ano. Psycholog prožívá koncentrační tábor*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 175 s. ISBN 978-80-7192-866-9.
- Frankl, V. E. (2007). *Trpiaci človek*. Bratislava: Lúč, 2007. 155 s. ISBN 978-80-7114-638-4.

- Halík, T. (2008). *Dotkni se ran*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 221 s. ISBN 978-80-7106-979-9.
- J.Pavol II.: *Salvifici doloris*. <http://www.kbs.sk/print.php?cid=1117277163>, [cit.22.10.2016]
- Kearney, R. (2002). *On stories*. London: Routledge, 2002. 208 s. ISBN 9780203453483. <https://doi.org/10.4324/9780203453483>
- Kierkegaard, S. (2006). *Evangelium utrpení*. Brno: CDK, 2006. 239 s. ISBN 80-7325-103-5.
- Kúng, H. (2007). Víra jako důvěra. In: *Teologie 20. století. Antologie*. Praha: Vyšehrad, 2007. ISBN 978-80-7021-887-7. s. 437-445.
- Melczak, R. (1978). *Záhada bolesti*. Praha: Avicenum, 1978. 192 s.
- Mokrejš, A. (1998). *Hermeneutické pojetí zkušenosti*. Praha: Filosofia, 1998. 56 s. ISBN 80-7007-107-9.
- Munzarová, M. (2005). *Zdravotnická etika od A do Z*. Praha: Grada Publishing, 2005. 153 s. ISBN 80-247-1024-2.
- Nemčeková, M. et al. (2004). *Práva pacientov: Medicínske, ošetrovateľské a filozoficko-etické súvislosti*. Martin: Osveta, 2004. 213 s. ISBN 80-8063-162-X.
- Noble, I. (2004). *Po Božích stopách. Teologie jako interpretace náboženské zkušenosti*. Brno: CDK, 2004. 367 s. ISBN 80-7325-053-5.
- Novotný, K. (2007). Epoché jako událost ztráty smyslu života. In *Reflexe. Filosofický časopis*, ISSN 0862-6901, 2007, č. 33, s. 21-32.
- T. De Chardin, P. (1971). Smysl a pozitivní hodnota utrpení. In *Bolest a naděje. Deset esejů o osobním zrání*. Praha: Vyšehrad, 1971. s. 255-258.
- Wesekucha, P. (1984). Nerwice. In *Sens choroby, sens śmiercy, sens życia*. Krakow: Znak, 1984. ISBN 83-7006-065-X, s. 182-197.

Doc. PhDr. PaedDr. Miroslav Gejdoš, PhD.

Katedra pedagogiky a psychologie
Katolícka univerza v Ružomberku, Pedagogická fakulta
Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
miroslav.gejdos@ku.sk

PhDr. Ivan Ondrášik, PhD.

Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok – FN
Ul. gen. M. Vesela 21, 034 26 Ružomberok
ivan.ondrasik@gmail.com

PaedDr. Dominika Pažitková, PhD.

Centrum celoživotného vzdelávania
Katolícka univerza v Ružomberku, Pedagogická fakulta
Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
dominika.pazitkova@ku.sk